

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 21 april 2016*

”Begäran om förhandsavgörande — Direktiv 93/13/EEG — Artikel 7 — Nationella bestämmelser om insolvensförfarandet — Skulder som grundas på ett konsumentkreditavtal — Effektivt rättsmedel — Punkt 1 e i bilagan — Huruvida ersättningsbeloppet är oproportionerligt — Direktiv 2008/48/EG — Artikel 3.1 — Sammanlagt kreditbelopp — Punkt I i bilaga I — Storleken på kreditutnyttjandet — Beräkningen av den effektiva räntan — Artikel 10.2 — Informationsskyldighet — Prövning ex officio — Sanktion”

i mål C-377/14,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Krajský soud v Praze (Prags regionala domstol, Republiken Tjeckien) genom beslut av den 24 juni 2014, som inkom till domstolen den 7 augusti 2014, i målet

Ernst Georg Radlinger,

Helena Radlingerová

mot

Finway a.s.,

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av ordföranden på andra avdelningen M. Ilešič, tillika tillförordnad ordförande på tredje avdelningen, samt domarna C. Toader (referent), F. Biltgen, E. Jarašiūnas och C.G. Fernlund,

generaladvokat: E. Sharpston

justitiesekreterare: handläggaren M. Aleksejev,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 15 juli 2015,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Radlinger och Radlingerová, genom I. Ulč,

— Finway a.s., genom L. Macek,

— Tjeckiens regering, genom M. Smolek, J. Vlácil och S. Šindelková, samtliga i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: tjeckiska.

- Tysklands regering, genom T. Henze och D. Kuon, båda i egenskap av ombud,
- Polens regering, genom B. Majczyna, i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom M. van Beek, G. Goddin och K. Walkerová, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 19 november 2015 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,
följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av dels artikel 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12 s. 169) och punkt 1 e i bilagan till detta direktiv, dels artiklarna 10.2 och 22.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG (EUT L 133, s. 66 och rättelser i EUT L 207, 2009, s. 14, EUT L 199, 2010, s. 40 och EUT L 234, 2011, s. 46) samt punkt I i bilaga I till sistnämnda direktiv.
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan Ernst Georg Radlinger och Helena Radlingerová (nedan kallade makarna Radlinger) och å andra sidan Finway a.s. (nedan kallat Finway) angående fordringar som anmälts i ett insolvensförfarande och som grundas på ett konsumentkreditavtal.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Direktiv 93/13

- 3 Enligt artikel 1.1 i direktiv 93/13 är syftet med detta direktiv att närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra i fråga om oskäliga villkor i avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument.
- 4 Enligt artikel 3.1 i direktivet ska ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten. Det anges i artikel 3.3 i direktivet att "[b]ilagan [till direktivet] innehåller en vägledande, inte uttömmande lista på villkor som kan anses oskäliga". Till sådana villkor hör bland annat, enligt punkt 1 e i bilagan, avtalsvillkor vars mål eller konsekvens är "att kräva att en konsument som inte fullgör sina skyldigheter betalar ett oproportionerligt stort ersättningsbelopp".
- 5 Artikel 4.1 i direktiv 93/13 har följande lydelse:

"Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 7 skall frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av."

6 Artikel 6.1 i direktivet har följande lydelse:

”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäliga villkoren.”

7 Artikel 7 i direktivet har följande lydelse:

”1. Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäliga villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.

”2. De medel som avses i punkt 1 skall omfatta bestämmelser om att personer eller organisationer, som enligt nationell rätt har ett berättigat intresse av att skydda konsumenter, får inleda ett ärende enligt nationell lagstiftning vid domstolar eller behöriga administrativa myndigheter, för att dessa skall avgöra om avtalsvillkor som utformats för allmänt bruk är oskäliga och använda lämpliga och effektiva medel för att förhindra framtida bruk av sådana villkor.”

...”

Direktiv 2008/48

8 Såsom anges i artikel 1 i direktiv 2008/48 är syftet med detta direktiv att harmonisera vissa aspekter av medlemsstaternas bestämmelser om kreditavtal för konsumenter.

9 Enligt artikel 2.2 a i detta direktiv ska detsamma inte gälla ”[k]reditavtal för vilka det som säkerhet finns en inteckning eller en annan jämförbar vanligt förekommande säkerhet i en medlemsstat i fast egendom eller för vilka det som säkerhet finns en rättighet med anknytning till fast egendom”. Det anges i skäl 10 att direktivets tillämpningsområde uttryckligen definieras i direktivet, men att medlemsstaterna dock får tillämpa dess bestämmelser på områden som inte omfattas av direktivets tillämpningsområde.

10 Enligt skälen 6, 7, 9, 19 och 31 i direktiv 2008/48 är målen med detta direktiv bland annat framväxten av en öppnare och effektivare kreditmarknad för konsumenter inom den inre marknaden, en fullständig harmonisering för att kunna tillförsäkra alla ett högt och likvärdigt konsumentskydd i hela Europeiska unionen, säkerställandet av att kreditavtal innehåller all nödvändig information och anger denna på ett klart och tydligt sätt så att konsumenterna ska kunna fatta ett välgrundat beslut med kännedom om sina rättigheter och skyldigheter enligt ett sådant avtal, och säkerställandet av att konsumenter innan avtalet ingås får tillräcklig information, i synnerhet om den effektiva räntan i hela Europeiska unionen så att de kan jämföra dessa räntor.

11 I skäl 43 i direktiv 2008/48 anges det dessutom särskilt att den effektiva räntan, trots den enhetliga matematiska formeln för dess beräkning, hittills inte varit helt och fullt jämförbar inom hela unionen. Direktivet syftar därför till att entydigt och uttömmande definiera konsumentens sammanlagda kreditkostnad.

12 I artikel 3 i direktiv 2008/48, med rubriken ”Definitioner”, anges följande:

”I detta direktiv gäller följande definitioner:

...”

- g) *konsumentens sammanlagda kreditkostnad*: samtliga kostnader, inklusive ränta, provision, skatter och alla andra slags avgifter, som konsumenten måste betala i samband med kreditavtalet och som kreditgivaren känner till, med undantag för notariatsavgifter; kostnader för kompletterande tjänster till kreditavtalet, särskilt försäkringspremier, ska också inbegripas om även tecknande av ett tjänsteavtal är obligatoriskt för att erhålla krediten eller för att erhålla den på de villkor som angavs i marknadsföringen.
- h) *sammanlagt belopp som ska betalas av konsumenten*: det sammanlagda kreditbeloppet och konsumentens sammanlagda kreditkostnad.
- i) *effektiv ränta*: konsumentens sammanlagda kreditkostnad, uttryckt i procent per år av den sammanlagda krediten, i förekommande fall med tillägg av de kostnader som avses i artikel 19.2.

...

- l) *sammanlagt kreditbelopp*: övre kreditgräns eller det totala belopp som ställs till förfogande genom ett kreditavtal.

...”

- 13 Artikel 10 i direktiv 2008/48 avser den information som ska ges i kreditavtal. Det krävs enligt punkt 1 första stycket i denna artikel att kreditavtal ska upprättas i pappersform eller på något annat varaktigt medium. Punkt 2 i artikeln innehåller en uppräknings av de uppgifter som på ett klart och kortfattat sätt ska anges i varje kreditavtal. I uppräknings ingår bland annat följande:

”...

- d) Det sammanlagda kreditbeloppet och villkoren för utnyttjande av krediten.

...

- f) Krediträntan, gällande villkor för krediträntan, alla referensindex eller referensräntor som gäller den ursprungliga krediträntan, i den mån dessa finns tillgängliga, samt perioder, villkor och förfarande för ändringar av krediträntan, samt, om olika krediträntor tillämpas under olika omständigheter, ovannämnda information om samtliga tillämpliga räntor.
- g) Den effektiva räntan och det sammanlagda belopp som ska betalas av konsumenten och som beräknas vid den tidpunkt då kreditavtalet ingås; alla antaganden utifrån vilka den räntesatsen har beräknats ska anges.
- h) Storlek, antal och periodicitet för de delbetalningar som konsumenten ska göra och, i förekommande fall, den ordning enligt vilken betalningarna ska fördelas på olika utestående skulder med olika krediträntor för återbetalning.

...”

- 14 I artikel 19 i direktiv 2008/48, med rubriken ”Beräkning av den effektiva räntan”, föreskrivs följande i punkterna 1 och 2:

”1. Den effektiva räntan, som på årsbasis motsvarar nuvärdet av alla nuvarande och framtida åtaganden (kreditutnyttjanden, återbetalningar och avgifter) som avtalats mellan kreditgivaren och konsumenten, ska beräknas i enlighet med den matematiska formel som återges i del I av bilaga I.

2. För beräkning av den effektiva räntan ska konsumentens sammanlagda kreditkostnad bestämmas, exklusive eventuella avgifter som ska betalas av konsumenten på grund av att någon skyldighet enligt kreditavtalet inte har fullgjorts samt andra avgifter än det pris som konsumenten ska betala när denne köper en vara eller en tjänst, oavsett om köpet sker kontant eller på kredit.

Kostnaderna för administration av ett konto som registrerar både betalningstransaktioner och utnyttjade krediter, kostnader för användning av ett betalningsmedel som samtidigt gör det möjligt att göra betalningar och utnyttja krediten samt andra kostnader för betalningar ska anses vara en del av konsumentens sammanlagda kreditkostnader, om det inte är frivilligt att öppna kontot och kostnaderna för kontot tydligt och separat anges i kreditavtalet eller något annat avtal som ingåtts med konsumenten.”

- 15 I artikel 22 i detta direktiv, med rubriken ”Harmonisering och detta direktivs tvingande karaktär”, föreskrivs följande i punkt 2:

”Medlemsstaterna ska se till att konsumenterna inte kan avsäga sig de rättigheter som de ges genom bestämmelser i nationell lagstiftning vilka införs för att genomföra eller som motsvarar detta direktiv.”

- 16 I artikel 23 i samma direktiv, med rubriken ”Sanktioner”, föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna ska fastställa bestämmelser om sanktioner som ska tillämpas vid överträdelse av de nationella bestämmelser som antas enligt detta direktiv och vidta alla åtgärder som krävs för att säkerställa att de genomförs. De sanktioner som föreskrivs ska vara effektiva, proportionella och avskräckande.”

- 17 I del I i bilaga I till direktiv 2008/48 preciseras bland annat följande:

”...

I den grundläggande ekvation som används för beräkningen av den effektiva räntan sätts likhetstecken årsvis mellan det samlade nuvärdet av de utnyttjade krediterna å ena sidan och å andra sidan det samlade nuvärdet av återbetalningar och avgiftsbetalningar ...”

Tjeckisk rätt

Insolvensförfarandet

- 18 Det framgår av handlingarna i målet att det finns bestämmelser om insolvensförfarandet i lag nr 182/2006 om insolvens och därmed sammanhängande tvistlösningsförfaranden (zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)), i dess lydelse enligt lag nr 185/2013 (nedan kallad insolvenslagen).
- 19 Enligt denna lag anses en gäldenär bland annat vara på obestånd om han eller hon inte kan fullgöra sina finansiella åtaganden under mer än 30 dagar efter förfallodagen. En gäldenär som inte är näringsidkare kan vid den domstol som är behörig i fråga om insolvens ansöka om att den situation som vederbörande befinner sig i ska regleras genom skuldnedskrivning. Nedskrivning av skulder får ske om domstolen konstaterar att gäldenären inte har ett oärligt uppsåt, och det rimligen kan antas att registrerade oprioriterade borgenärer vid en skuldnedskrivning skulle få betalt med minst 30 procent av de kända fordringarnas belopp. I detta insolvensförfarande kan domstolen, enligt 410 § i denna lag, varken ex officio eller på gäldenärens begäran pröva fordringarnas giltighet, belopp eller prioritet innan den antar sitt beslut om skuldnedskrivning. Detta gäller även om fordringarna ger upphov till frågor enligt direktiven 93/13 eller 2008/48.

- 20 Det är först när den domstol som är behörig i fråga om insolvens har godkänt att gäldenärens obestånd ska regleras genom skuldnedskrivning som gäldenären kan inkomma med en tilläggsansökan för att bestrida de fordringar som har anmälts. En sådan ansökan får emellertid endast avse verkställbara fordringar som inte är förenade med säkerhet. I detta fall kan gäldenären, till stöd för ett bestridande av en fordran eller dess belopp, dessutom endast göra gällande att fordran har upphört eller preskriberats.

Lagstiftningen om konsumentskydd

- 21 Direktiv 93/13 har införlivats med tjeckisk rätt genom 51a § och följande paragrafer i lag nr 40/1964 om införande av civillagen (Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník), i den lydelse som var i kraft till och med den 31 december 2013 (nedan kallad civillagen).
- 22 Enligt 56 § punkt 1 civillagen får konsumentavtal inte innehålla avtalsvillkor som i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter till nackdel för konsumenten. Enligt 55 § punkt 2 i nämnda lag är avtalsvillkor av detta slag i konsumentavtal ogiltiga. 56 § punkt 3 i lagen innehåller en vägledande uppräkningslista av oskäligen avtalsvillkor vilken bygger på bilagan till direktiv 93/13. Uppräkningen omfattar emellertid inte det villkor, enligt punkt 1 e i denna bilaga, vars mål eller konsekvens är att kräva att en konsument som inte fullgör sina skyldigheter betalar ett oproportionerligt stort ersättningsbelopp.
- 23 Direktiv 2008/48 har införlivats med tjeckisk rätt genom lag 145/2010 om konsumentkrediter och om ändring av vissa lagar i deras ursprungliga lydelse (Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů) (nedan kallad konsumentkreditlagen).
- 24 I 6 § punkt 1 konsumentkreditlagen, som avser borgenärens informationsskyldighet i förhållande till gäldenären, föreskrivs följande:

”Konsumentkreditavtal ska upprättas skriftligen och innehålla de uppgifter som anges i bilaga 3 till denna lag, varvid dessa uppgifter ska redovisas på ett klart, kortfattat och tydligt sätt. Ett åsidosättande av denna informationsskyldighet eller av kravet på skriftlig form ska inte påverka avtalets giltighet ...”

- 25 Det framgår av 8 § konsumentkreditlagen att om konsumentkreditavtalet inte innehåller de uppgifter som avses i 6 § punkt 1 i nämnda lag och om konsumenten åberopar detta förhållande mot borgenären, ska den ränta som uppkommit till följd av konsumentkrediten redan från början anses vara beräknad på grundval av den diskonteringsränta som gällde vid tidpunkten då avtalet ingicks, såsom den offentliggjorts av den tjeckiska centralbanken, och alla andra betalningsvillkor för konsumentkrediten ska anses vara ogiltiga.

Det nationella målet och tolkningsfrågorna

- 26 Den 29 augusti 2011 ingick makarna Radlinger ett konsumentkreditavtal med Smart Hypo s. r. o. enligt vilket makarna Radlinger beviljades ett lån på 1 170 000 tjeckiska kronor (CZK) (cirka 43 300 euro).
- 27 Makarna Radlinger å sin sida åtog sig för det första att återbetala 2 958 000 CZK (cirka 109 500 euro) genom 120 månatliga avbetalningar. Detta belopp utgörs av kapitalbeloppet, ränta med 10 procent per år på det lånade kapitalbeloppet under kreditens löptid, ersättning till borgenären uppgående till 585 000 CZK (cirka 21 600 euro) och kostnader uppgående till 33 000 CZK (cirka 1 200 euro). Den effektiva räntan för den konsumentkredit som är aktuell i det nationella målet uppgick till 28,9 procent.

- 28 Utöver den i lag fastställda dröjsmålsräntan åtog sig makarna Radlinger dessutom att till borgenären betala ett avtalsvite med 0,2 procent av lånets ursprungliga kapitalbelopp för varje påbörjad dag som det förelåg dröjsmål med betalning, ett avtalsvite i form av ett schablonbelopp på 117 000 CZK (cirka 4 300 euro) för det fall dröjsmålet överskred en månad samt ersättning i form av ett schablonbelopp på 50 000 CZK (cirka 1 850 euro) motsvarande kostnaderna för indrivning av obetalda belopp.
- 29 Slutligen förbehöll sig borgenären rätten att med omedelbar verkan kräva full återbetalning av obetalda belopp för det fall en månatlig avbetalning inte betalas i tid, eller om det visar sig att lånet beviljades till följd av ett uppsåtligt förtigande från makarna Radlingers sida.
- 30 Såsom framgår av beslutet om hänskjutande har inget belopp faktiskt betalats ut till makarna Radlinger. Den kredit som är aktuell i det nationella målet togs nämligen i anspråk för att reglera tidigare skulder i förhållande till en utmättningsman, notariatsavgifter samt, till förmån för kreditgivaren, kostnaderna för nämnda kredit, kreditens första månatliga avbetalning och en del av de avbetalningar som följde därefter.
- 31 Den 27 september 2011 underrättade Finway, till vilket bolag Smart Hypo s. r. o. hade överlåtit sina fordringar på makarna Radlinger, dessa om att hela skulden, som då uppgick till 2 873 751 CZK (cirka 106 300 euro), hade förfallit till betalning med omedelbar verkan, med motiveringen att väsentlig information hade förtigits när det aktuella avtalet ingicks. Enligt Finway hade makarna Radlinger nämligen förtigit att deras tillgångar hade utmätts för ett belopp på 4 285 CZK (cirka 160 euro).
- 32 I en formell underrättelse av den 19 november 2012 begärde Finway på nytt att makarna Radlinger skulle återbetala skulden, som bolaget då beräknade till 3 794 786 CZK (cirka 140 500 euro). Finway angav att dess fordran hade blivit omedelbart verkställbar till följd av att de berörda inte på ett korrekt sätt och i tid hade återbetalat krediten.
- 33 Den 5 februari 2013 inkom makarna Radlinger till Krajský soud v Plzni (Pilsens regionala domstol, Republiken Tjeckien) med en ansökan om fastställande av att de var insolventa och om skuldnedskrivning genom delbetalningar, eftersom de inte kunde fullgöra sina betalningar för vilkas verkställighet de var i dröjsmål med mer än tre månader. Ansökan överlämnades till Krajský soud v Praze (Prags regionala domstol, Republiken Tjeckien) som har lokal behörighet att pröva en sådan ansökan. Nämnda domstol fastställde genom beslut av den 26 april 2013 att makarna Radlinger var insolventa och den utsåg däri även en förvaltare och anmodade borgenärerna att anmäla sina fordringar inom 30 dagar.
- 34 Den 23 maj 2013 anmälde Finway två verkställbara fordringar i insolvensförfarandet, av vilka den första avsåg ett belopp på 3 045 991 CZK (cirka 112 700 euro), för vars säkerhet det fanns en inteckning i fast egendom, och den andra avsåg ett belopp på 1 359 540 CZK (cirka 50 300 euro), som inte var förenad med någon säkerhet och som motsvarade det avtalsvite som angavs i det aktuella avtalet, vilket fastställts till 0,2 procent av lånets ursprungliga kapitalbelopp, för varje dag med dröjsmål med betalning, för perioden mellan den 23 september 2011 och den 25 april 2013.
- 35 Den 3 juli 2013 medgav makarna Radlinger att dessa fordringar var verkställbara. De bestred emellertid fordringarnas belopp, varvid de gjorde gällande att avtalsvillkoren, som är aktuella i det nationella målet, var oförenliga med god sed.
- 36 Genom beslut den 23 juli 2013 godkände den hänskjutande domstolen att makarna Radlinger skulle omfattas av en skuldnedskrivning genom solidariska delbetalningar.
- 37 Den 24 juli 2013 framställde makarna Radlinger vid den hänskjutande domstolen ett tilläggsyrkande genom vilket de i egenskap av gäldenärer yrkade fastställande av att de fordringar som anmälts av Finway helt eller delvis var rättsstridiga.

- 38 Såvitt avser detta yrkande konstaterade den hänskjutande domstolen att gäldenären enligt insolvenslagen endast har rätt att bestrida fordringar som inte är förenade med säkerhet, och att denne endast får göra detta i samband med ett tilläggsyrkande och endast på den grunden att skulden har upphört eller preskriberats.
- 39 Det avtal som är aktuellt i det nationella målet, som utgör grunden för de fordringar som anmälts av Finway, är både ett konsumentkreditavtal i den mening som avses i direktiv 2008/48 och ett avtal som sluts mellan näringsidkare och konsumenter i den mening som avses i direktiv 93/13. Den hänskjutande domstolen önskar därför få klarhet i huruvida skyldigheterna enligt sistnämnda direktiv även gäller för den domstol som är behörig i fråga om insolvens vid vilken fordringar som grundas på ett konsumentkreditavtal har bestritts.
- 40 Den hänskjutande domstolen är även osäker på huruvida den effektiva räntan, såsom den bestämts i det avtal som är aktuellt i det nationella målet, är rättsenlig. Nämnda domstol önskar i detta hänseende få klarhet i vilka belopp kreditgivaren har lagt till grund för sin beräkning av storleken på kreditutnyttjandet, i den mening som avses i punkt I i bilaga I till direktiv 2008/48, vid beräkningen av den effektiva räntan, med hänsyn till att kostnaderna för krediten samt de två första månatliga avbetalningarna omedelbart drogs av från kreditbeloppet.
- 41 Den hänskjutande domstolen vill slutligen få veta på vilket sätt prövningen ska ske, mot bakgrund av kraven i direktiv 93/13, av villkor i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument, såsom det som är aktuellt i det nationella målet, enligt vilket borgenären, vid dröjsmål med betalningen, kan kräva att gäldenären omedelbart ska återbetala hela krediten jämte ränta och de framtida ersättningarna till borgenären, ska betala ett avtalsvite med 0,2 procent av kapitalbeloppet för varje påbörjad dag som det föreligger dröjsmål med betalning, och ska betala ett avtalsvite i form av ett schablonbelopp på 117 000 CZK (cirka 4 300 euro) för det fall dröjsmålet överskrider en månad.
- 42 Krajský soud v Praze (Prags regionala domstol) fann att utgången i det nationella målet beror på tolkningen av ovannämnda bestämmelser i unionsrätten och beslutade därför att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till domstolen:
- ”1. Utgör artikel 7.1 i direktiv 93/13 och artikel 22.2 i direktiv 2008/48, eller andra unionsbestämmelser om konsumentskydd, hinder för
- a) det synsätt som kommer till uttryck i insolvenslagen, som innebär att en domstol, med avseende på fordringar som härrör från konsumentförhållanden, endast kan pröva en fordrans giltighet, belopp eller prioritet om konkursförvaltaren, en borgenär eller (med ovan angivna begränsningar) gäldenären (konsumenten) har inkommit med en tilläggsansökan?
 - b) bestämmelser i den nationella lagstiftningen om insolvensförfarandet vilka innebär att gäldenären (konsumenten) endast har rätt att väcka talan rörande borgenärers (varu- eller tjänsteleverantörers) anmälda fordringar i fall där det godkänts att den situation som konsumenten befinner sig i ska regleras genom skuldnedskrivning, och detta endast beträffande fordringar som inte är förenade med säkerhet, och där gäldenären, med avseende på verkställbara fordringar som har fastställts genom beslut av behörig myndighet, dessutom endast kan invända att fordran har upphört eller preskriberats, såsom föreskrivs i 192 § punkt 3 och 410 § punkterna 2 och 3 insolvenslagen?
- 2) För det fall fråga 1 besvaras jakande: Ska den nationella domstolen i ett förfarande för prövning av en fordran som grundas på ett konsumentkreditavtal
- a) ex officio, även om konsumenten inte har framställt någon invändning, beakta det förhållandet att kreditinstitutet inte har uppfyllt sin informationsskyldighet enligt artikel 10.2 i direktiv 2008/48, och
 - b) fastställa följderna av detta enligt nationell rätt, och därmed betrakta avtalsvillkoren som ogiltiga?

För det fall fråga 1 eller 2 besvaras jakande:

- 3) Har bestämmelserna i ovannämnda direktiv direkt effekt och hindras deras direkta tillämpning av det förhållandet att den nationella domstolen, genom att ex officio ta upp en prejudiciell fråga (eller genom att göra en sådan prövning av en fordran som är otillåten enligt nationell rätt på grund av att bestridandet av den konsument som är gäldenär är utan verkan), har ingripit i den horisontella relationen mellan konsumenten och leverantören av varor eller tjänster?
- 4) Vilket belopp utgör det 'sammanlagda kreditbeloppet', i den mening som avses i artikel 10.2. d i direktiv 2008/48, och vilka belopp ingår i 'storleken på kreditutnyttjandet' vid beräkningen av den effektiva räntan enligt den metod som anges i bilaga I till detta direktiv, när ett visst belopp formellt ska betalas ut enligt kreditavtalet men det samtidigt har avtalats om att kreditinstitutets fordran avseende uppläggningsavgift och den första månatliga avbetalningen (eller de efterföljande), när lånet beviljats, i viss utsträckning ska kvittas mot detta belopp, vilket innebär att de kvittade beloppen faktiskt aldrig betalas ut till konsumenten eller sätts in på dennas bankkonto, och hela tiden kan disponeras av borgenären? Ska dessa belopp som faktiskt inte betalas ut beaktas vid beräkningen av den effektiva räntan?

Oavsett om föregående frågor besvaras jakande eller nekande:

- 5) Är det, vid bedömningen av om ovanstående ersättning är oproportionerlig i den mening som avses i punkt 1 e i bilagan till direktiv 93/13, nödvändigt att beräkna den sammanlagda effekten av samtliga villkor om viten enligt avtalet, oavsett om borgenären faktiskt kräver full betalning av vitena och oavsett om vissa av nämnda villkor, enligt nationell rätt, kan anses vara ogiltiga, eller är det endast summan av de viten som faktiskt utkrävts och kan utkrävas som ska beaktas?
- 6) För det fall de avtalade vitena anses oskäligen, är det nödvändigt att underlåta att tillämpa vart och ett av de olika vitena – som, endast när de betraktades sammantaget, föranlett den nationella domstolens slutsats att ersättningen är oproportionerlig i den mening som avses i punkt 1 e i bilagan till direktiv 93/13 – eller endast vissa av dem (och om så är fallet, enligt vilka kriterier ska detta avgöras)?

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

- 43 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 7.1 i direktiv 93/13 och artikel 22.2 i direktiv 2008/48 ska tolkas på så sätt att de utgör hinder för en nationell lagstiftning, såsom den som är aktuell i det nationella målet, enligt vilken den domstol där ett insolvensförfarande har inletts dels inte ex officio får pröva huruvida avtalsvillkor som ligger till grund för fordringar som anmälts i nämnda förfarande eventuellt är oskäligen, dels endast får pröva fordringar som inte är förenade med säkerhet, och detta endast på grund av ett begränsat antal invändningar som avser att fordringarna har upphört eller preskriberats.
- 44 Enligt artikel 22.2 i direktiv 2008/48 ska medlemsstaterna se till att konsumenterna inte kan avsäga sig de rättigheter som de ges genom bestämmelser i nationell rätt som genomför eller som motsvarar detta direktiv. Det framgår inte av beslutet om hänskjutande att makarna Radlinger har avsagt sig de rättigheter som de ges genom bestämmelser i tjeckisk rätt vilka genomför nämnda direktiv. Av detta följer, såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 40 i sitt förslag till avgörande, att denna bestämmelse inte är relevant för att besvara den första frågan.

- 45 Såvitt avser artikel 7.1 i direktiv 93/13 föreskrivs det däri att medlemsstaterna ska se till att det i konsumenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.
- 46 Sådana medel ska innefatta bestämmelser som garanterar konsumenterna ett effektivt domstolsskydd, genom att konsumenterna ges möjlighet att väcka talan mot det omtvistade avtalet, även i ett insolvensförfarande, under rimliga processuella villkor. Konsumentens utövande av sina rättigheter får i enlighet därmed inte villkoras av bland annat frister eller kostnader som medför att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som garanteras genom direktiv 93/13 (se, för ett liknande resonemang, dom av den 1 oktober 2015, ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, punkt 59).
- 47 I förevarande fall avser den första frågan som ställts organisationen av insolvensförfaranden i ett mål där den konsument som är gäldenär har bestritt de fordringar som anmälts.
- 48 I avsaknad av unionsbestämmelser på området ankommer det enligt domstolens fasta praxis på varje medlemsstat att i sin rättsordning, enligt principen om medlemsstaternas processuella autonomi, ange vilka domstolar som är behöriga och fastställa de processuella regler som gäller för talan som syftar till att säkerställa skyddet av de rättigheter för enskilda som följer av unionsrätten. Dessa processuella regler får härvid inte vara mindre förmånliga än dem som avser liknande talan som grundas på nationell rätt (likvärdighetsprincipen) eller medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva rättigheter som följer av unionsrätten (effektivitetsprincipen) (se, bland annat, dom av den 12 februari 2015, Baczó och Vizsnyiczai, C-567/13, EU:C:2015:88, punkterna 41 och 42 och där angiven rättspraxis).
- 49 Såvitt avser likvärdighetsprincipen kan det konstateras, såsom generaladvokaten har gjort i punkt 32 i sitt förslag till avgörande, att domstolen inte har tillgång till några uppgifter som ger anledning att betvivla att den lagstiftning som är aktuell i det nationella målet är förenlig med denna princip.
- 50 När det gäller effektivitetsprincipen ska varje fall i vilket fråga uppkommer huruvida en nationell processuell bestämmelse medför att det blir omöjligt eller orimligt svårt att tillämpa unionsrätten bedömas med beaktande av bestämmelsens funktion i förfarandet som helhet – med beaktande av dess förlopp och särdrag – i de olika nationella rättsinstanserna. De särdrag som kännetecknar förfarandena kan emellertid inte påverka det rättsliga skydd som konsumenterna ska åtnjuta enligt bestämmelserna i direktiv 93/13 (se, för ett liknande resonemang, dom av den 10 september 2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punkterna 52 och 53 och där angiven rättspraxis).
- 51 I förevarande fall avser punkt a i den första frågan huruvida sådana nationella processuella bestämmelser som dem som det har redogjorts för i punkterna 19 och 20 ovan – enligt vilka den domstol där ett insolvensförfarande har inletts inte ex officio får pröva huruvida avtalsvillkor som ligger till grund för fordringar som anmälts i detta förfarande eventuellt är oskäligen – är förenliga med artikel 7.1 i direktiv 93/13.
- 52 Det framgår av domstolens fasta praxis att den nationella domstolen har en skyldighet att, så snart den har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga i detta hänseende, ex officio bedöma huruvida ett avtalsvillkor på vilket direktiv 93/13 är tillämpligt är oskäligt och därigenom undanröja obalansen mellan konsumenten och näringsidkaren (dom av den 1 oktober 2015, ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, punkt 41 och där angiven rättspraxis).

- 53 Domstolen har nämligen slagit fast att för att säkerställa det skydd som eftersträvas med detta direktiv kan den ojämlika situationen mellan konsumenten och näringsidkaren endast uppvägas av ett faktiskt ingripande från någon annan än de avtalslutande parterna, det vill säga den nationella domstol som ska pröva ett sådant mål (se, för ett liknande resonemang, dom av den 27 februari 2014, Pohotovost', C-470/12, EU:C:2014:101, punkt 40 och där angiven rättspraxis).
- 54 Artikel 7.1 i direktiv 93/13 ska följaktligen tolkas på så sätt att den utgör hinder för en nationell lagstiftning, såsom den som är aktuell i det nationella målet, enligt vilken den domstol där ett insolvensförfarande har inletts inte ex officio får pröva huruvida avtalsvillkor som ligger till grund för fordringar som anmälts i nämnda förfarande eventuellt är oskäligen, trots att denna domstol har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga i detta hänseende.
- 55 Vad beträffar punkt b i den första frågan, framgår det av den hänskjutande domstolens konstateranden att det enligt den nationella lagstiftning som är aktuell i det nationella målet inte är möjligt att bestrida samtliga fordringar som grundas på ett kreditavtal som kan innehålla oskäligen villkor, utan endast sådana fordringar som inte är förenade med säkerhet, och detta endast på den grunden att fordringarna har preskriberats eller upphört.
- 56 Såsom framgår av den rättspraxis som anges i punkt 46 ovan förutsätter rätten till ett effektivt domstolsskydd att konsumenterna vid den nationella domstolen får bestrida fordringar som grundas på ett kreditavtal vilket innehåller villkor som kan anses oskäligen, oavsett om fordringarna är förenade med säkerhet eller inte.
- 57 Det framgår visserligen av beslutet om hänskjutande att den nationella lagstiftning som är aktuell i det nationella målet innebär att en gäldenär som avser att bestrida en fordran som inte är förenad med säkerhet endast kan göra gällande att fordran har preskriberats eller upphört. Det ska emellertid erinras om att en begränsning av den nationella domstolens behörighet att ex officio underlåta att tillämpa oskäligen villkor kan medföra att det skydd som eftersträvas med artiklarna 6 och 7 i direktiv 93/13 inte får full verkan (se, analogt, dom av den 21 november 2002, Cofidis, C-473/00, EU:C:2002:705, punkt 35).
- 58 En nationell lagstiftning, såsom den som är aktuell i det nationella målet, uppfyller därför inte de krav som följer av artikel 7.1 i direktiv 93/13, när den endast gör det möjligt att bestrida vissa fordringar som grundas på ett konsumentavtal i vilket vissa villkor kan anses oskäligen, på grund av ett begränsat antal invändningar som avser att fordringarna har preskriberats eller upphört.
- 59 Av det anförda följer att den första frågan ska besvaras enligt följande. Artikel 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas på så sätt att den utgör hinder för en nationell lagstiftning, såsom den som är aktuell i det nationella målet, enligt vilken den domstol där ett insolvensförfarande har inletts dels inte ex officio får pröva huruvida avtalsvillkor som ligger till grund för fordringar som anmälts i nämnda förfarande eventuellt är oskäligen, trots att denna domstol har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga i detta hänseende, dels endast får pröva fordringar som inte är förenade med säkerhet, och detta endast på grund av ett begränsat antal invändningar som avser att fordringarna har preskriberats eller upphört.

Den andra frågan

- 60 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i huruvida artikel 10.2 i direktiv 2008/48 ska tolkas på så sätt att en nationell domstol, som ska pröva ett mål som avser fordringar som grundas på ett kreditavtal i den mening som avses i detta direktiv, är skyldig att ex officio undersöka huruvida informationsskyldigheten enligt denna bestämmelse har uppfyllts och fastställa vilka följderna blir enligt nationell rätt av att denna skyldighet har åsidosatts.

- 61 Det ska inledningsvis understrykas att informationsskyldigheten enligt artikel 10.2 i direktiv 2008/48 bidrar, i likhet med de skyldigheter som föreskrivs i artiklarna 5 och 8 i detta direktiv, till att det mål som eftersträvas med direktivet kan uppfyllas. Såsom framgår av skälen 7 och 9 i direktivet består detta mål i en fullständig och tvingande harmonisering av vissa betydande områden inom konsumentkrediter vilken anses nödvändig för att kunna tillförsäkra alla konsumenterna i unionen ett högt och likvärdigt skydd som tillvaratar deras intressen och för att underlätta införandet av en välfungerande inre marknad för konsumentkrediter (se, analogt, dom av den 18 december 2014, *CA Consumer Finance*, C-449/13, EU:C:2014:2464, punkt 21 och där angiven rättspraxis).
- 62 Såvitt avser punkt a i den andra frågan ska det påpekas att domstolen vid flera tillfällen har erinrat om den nationella domstolens skyldighet att ex officio pröva huruvida vissa unionsbestämmelser på konsumtionsområdet har åsidosatts (se, för ett liknande resonemang, i fråga om direktiv 93/13, dom av den 4 juni 2009, *Pannon GSM*, C-243/08, EU:C:2009:350, punkt 32, i fråga om rådets direktiv 85/577/EEG av den 20 december 1985 för att skydda konsumenten i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler (EGT L 372, s. 31; svensk specialutgåva, område 15, volym 7, s. 83), dom av den 17 december 2009, *Martín Martín*, C-227/08, EU:C:2009:792, punkt 29, och, i fråga om Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG av den 25 maj 1999 om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier (EGT L 171, s. 12), dom av den 3 oktober 2013, *Duarte Hueros*, C-32/12, EU:C:2013:637, punkt 39).
- 63 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 51 och följande punkter i sitt förslag till avgörande motiveras ett sådant krav med att skyddssystemet enligt domstolens fasta rättspraxis grundar sig på tanken att konsumenten intar en underlägsen ställning i förhållande till näringsidkaren i fråga om såväl förhandlingsförmåga som informationsnivå, vilket får till följd att konsumenten godkänner villkor som näringsidkaren har utformat i förväg, utan att kunna påverka villkorens innehåll (dom av den 1 oktober 2015, *ERSTE Bank Hungary*, C-32/14, EU:C:2015:637, punkt 39 och där angiven rättspraxis).
- 64 Det är för en konsument av grundläggande betydelse att det före och samtidigt med att ett avtal ingås finns uppgifter om avtalsvillkoren och om konsekvenserna av att avtalet ingås. Det är bland annat mot bakgrund av de uppgifterna som konsumenten avgör om han eller hon vill vara bunden av de villkor som näringsidkaren utformat i förväg (se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 januari 2014, *Constructora Principado*, C-226/12, EU:C:2014:10, punkt 25 och där angiven rättspraxis).
- 65 Det föreligger dessutom en inte obetydlig risk för att konsumenten, bland annat på grund av okunnighet, inte åberopar en rättsregel som är avsedd för att skydda vederbörande (dom av den 4 juni 2015, *Faber*, C-497/13, EU:C:2015:357, punkt 42 och där angiven rättspraxis).
- 66 Av detta följer att ett verksamt konsumentskydd inte skulle kunna uppnås om den nationella domstolen inte var skyldig att ex officio bedöma huruvida de krav som följer av unionsbestämmelser om konsumentskydd har iakttagits (se, analogt, dom av den 4 oktober 2007, *Rampion och Godard*, C-429/05, EU:C:2007:575, punkterna 61 och 65).
- 67 Såsom det har erinrats om i punkt 53 ovanför är det nämligen så, att för att säkerställa det skydd som eftersträvas med detta direktiv kan den ojämlika situationen mellan konsumenten och näringsidkaren endast uppvägas av ett faktiskt ingripande från någon annan än de avtalslutande parterna, det vill säga den nationella domstol som ska pröva sådana mål.
- 68 Den nationella domstolens prövning ex officio av huruvida de krav som följer av direktiv 2008/48 har iakttagits utgör dessutom ett medel som är ägnat att uppnå det resultat som har fastslagits i artikel 10.2 i direktivet och att bidra till att förverkliga de mål som avses i skälen 31 och 43 i direktivet (se, analogt, beslut av den 16 november 2010, *Pohotovost*, C-76/10, EU:C:2010:685, punkt 41 och där angiven rättspraxis).

- 69 I synnerhet ska, enligt artikel 23 i direktiv 2008/48, de sanktioner som föreskrivs vid överträdelse av nationella bestämmelser som antas enligt detta direktiv vara avskräckande. Det råder inget tvivel om att de nationella domstolarnas prövning ex officio av huruvida de krav som följer av direktivet har iakttagits har en sådan karaktär.
- 70 Den nationella domstolen ska alltså säkerställa att det konsumentskydd som eftersträvas med bestämmelserna i direktiv 2008/48 ges en ändamålsenlig verkan. Den roll som den nationella domstolen på så sätt har enligt unionsrätten inom det aktuella området begränsas följaktligen inte till att enbart avse en möjlighet att ta ställning till huruvida nämnda krav har iakttagits, utan innefattar även en skyldighet att ex officio pröva denna fråga så snart som den har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga i detta hänseende (se, analogt, dom av den 4 juni 2009, Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, punkt 32).
- 71 Om den nationella domstolen ex officio har konstaterat att artikel 10.2 i direktiv 2008/48 har åsidosatts är den också skyldig att – utan att invänta att konsumenten framställer ett yrkande om detta – fastställa vilka följderna blir enligt nationell rätt av ett sådant åsidosättande med förbehåll för att den kontradiktoriska principen iakttas (se, analogt, dom av den 21 februari 2013, Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, punkt 36, och dom av den 1 oktober 2015, ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, punkt 42).
- 72 Det ska i detta sammanhang även erinras om att det framgår av artikel 23 i direktiv 2008/48 att medlemsstaterna ska fastställa bestämmelser om sanktioner som ska tillämpas vid överträdelse av nationella bestämmelser som antas enligt detta direktiv och vidta alla åtgärder som krävs för att säkerställa att de genomförs. Förutom att vara avskräckande ska dessa sanktioner även vara effektiva och proportionerliga.
- 73 Om en nationell domstol har konstaterat att informationsskyldigheten har åsidosatts är den skyldig att fastställa följderna av detta enligt nationell rätt med förbehåll för att de sanktioner som föreskrivs i nationell rätt ska uppfylla kraven i artikel 23 i direktiv 2008/48, såsom dessa krav har tolkats av domstolen, bland annat i domen Le Crédit Lyonnais (C-565/12, EU:C:2014:190).
- 74 Av det anförda följer att den andra frågan ska besvaras enligt följande. Artikel 10.2 i direktiv 2008/48 ska tolkas på så sätt att en nationell domstol, som ska pröva ett mål som avser fordringar som grundas på ett kreditavtal i den mening som avses i detta direktiv, är skyldig att ex officio undersöka huruvida informationsskyldigheten enligt denna bestämmelse har uppfyllts och fastställa vilka följderna blir enligt nationell rätt av att denna skyldighet har åsidosatts, under förutsättning att sanktionerna uppfyller kraven i artikel 23 i nämnda direktiv.

Den tredje frågan

- 75 Den hänskjutande domstolen har ställt sin tredje fråga, efter att ha påpekat att det nationella målet avser två enskilda personer, för att få klarhet i huruvida de relevanta bestämmelserna i direktiven 93/13 och 2008/48 har direkt effekt.
- 76 Enligt artikel 288 tredje stycket FEUF ska ett direktiv med avseende på det resultat som ska uppnås vara bindande för varje medlemsstat till vilken det är riktat, men överlåta åt de nationella myndigheterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet. Ett direktiv kan inte i sig medföra skyldigheter för en enskild och kan således inte som sådant åberopas gentemot en enskild (dom av den 24 januari 2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, punkt 37 och där angiven rättspraxis). Skyldigheten för en medlemsstat att vidta alla de åtgärder som är nödvändiga för att uppnå det resultat som föreskrivs i ett direktiv är en tvingande skyldighet enligt såväl artikel 288 tredje stycket FEUF som enligt direktivet i sig. Denna skyldighet att vidta alla allmänna eller särskilda

åtgärder gäller för medlemsstaternas samtliga myndigheter, inbegripet de dömande myndigheterna inom ramen för deras behörighet (dom av den 24 juni 2008, *Commune de Mesquer*, C-188/07, EU:C:2008:359, punkt 83 och där angiven rättspraxis).

- 77 I förevarande fall ska det för det första erinras om att skyldigheten att ex officio pröva huruvida vissa villkor är oskäligen och huruvida vissa uppgifter som är obligatoriska anges i ett konsumentkreditavtal är en processuell norm som ska iakttagas av de dömande instanserna, och inte av de enskilda (se, analogt, dom av den 10 september 2014, *Kušionová*, C-34/13, EU:C:2014:2189, punkt 67, och dom av den 18 februari 2016, *Finanmadrid EFC*, C-49/14, EU:C:2016:98, punkt 35 och där angiven rättspraxis).
- 78 För det andra framgår det av lydelsen av artikel 23 i direktiv 2008/48 att medlemsstaterna, vid direktivets införlivande och genomförande, ska säkerställa att de sanktioner som ska tillämpas är effektiva, proportionerliga och avskräckande.
- 79 Det ska dessutom erinras om att enligt domstolens fasta rättspraxis är de nationella domstolarna vid tillämpningen av nationell rätt skyldiga att i möjligaste mån tolka den nationella rätten mot bakgrund av ordalydelsen i och syftet med direktiv 2008/48 för att uppnå det resultat som avses i direktivet och således följa artikel 288 tredje stycket FEUF. Denna skyldighet att göra en direktivkonform tolkning av nationell rätt följer av EUF-fördragets systematik, eftersom denna skyldighet gör det möjligt för de nationella domstolarna att inom ramen för sin behörighet säkerställa att unionsrätten ges full verkan när de avgör tvister som anhängiggjorts vid dem (se, analogt, dom av den 24 januari 2012, *Dominguez*, C-282/10, EU:C:2012:33, punkt 24 och där angiven rättspraxis).
- 80 Anledning saknas således att besvara den tredje frågan.

Den fjärde frågan

- 81 Den hänskjutande domstolen har ställt sin fjärde fråga för att få klarhet i på vilket sätt begreppet det "sammanlagda kreditbeloppet", i artiklarna 3 l och 10.2 i direktiv 2008/48, och begreppet "storleken på kreditutnyttjandet", i punkt 1 i bilaga I till detta direktiv, ska tolkas.
- 82 Den hänskjutande domstolen har nämligen påpekat att det i det avtal som är aktuellt i det nationella målet, genom vilket kreditgivaren åtog sig att bevilja makarna Radlinger en kredit, angavs att när denna beviljats skulle uppläggningsavgiften, den första månatliga avbetalningen och, i förekommande fall, de efterföljande avbetalningarna kvittas mot det sammanlagda kreditbeloppet. Det önskas också klarhet i huruvida den del av samma kredit som de berörda personerna inte tillhandahållits kunde anses utgöra en del av storleken på kreditutnyttjandet i den mening som avses i punkt 1 i bilaga I till direktiv 2008/48 vid beräkningen av den effektiva räntan.
- 83 Det sammanlagda kreditbeloppet, i den mening som avses i direktiv 2008/48, definieras i artikel 3 l i direktivet som utgörande övre kreditgräns eller det totala belopp som ställs till förfogande genom ett kreditavtal.
- 84 Vidare avser, enligt artikel 3 g i direktiv 2008/48, konsumentens sammanlagda kreditkostnad samtliga kostnader som konsumenten måste betala i samband med kreditavtalet och som kreditgivaren känner till. Enligt artikel 3 i) i direktivet motsvarar den effektiva räntan konsumentens sammanlagda kreditkostnad, uttryckt i procent per år av den sammanlagda krediten, i förekommande fall med tillägg av de kostnader som avses i artikel 19.2 i direktivet.

- 85 Begreppet ”sammanlagt belopp som ska betalas av konsumenten” definieras i artikel 3 h i direktiv 2008/48 som ”det sammanlagda kreditbeloppet och konsumentens sammanlagda kreditkostnad”. Av detta följer att begreppen ”det sammanlagda kreditbeloppet” och ”konsumentens sammanlagda kreditkostnad” utesluter varandra. Det sammanlagda kreditbeloppet kan följaktligen inte innefatta belopp som ingår i konsumentens sammanlagda kreditkostnad.
- 86 Belopp som är avsedda för fullgörande av de åtaganden som avtalats för den aktuella krediten, såsom administrativa kostnader, räntor, avgifter och andra typer av kostnader som konsumenten är skyldig att betala, kan således inte ingå i det sammanlagda kreditbeloppet, i den mening som avses i artiklarna 3 l och 10.2 i direktiv 2008/48.
- 87 Det ska understrykas att den omständigheten att belopp som ingår i konsumentens sammanlagda kreditkostnad felaktigt hänförs till det sammanlagda kreditbeloppet nödvändigtvis medför att den effektiva räntan anges med en lägre procentsats, eftersom dess beräkning är avhängig av det sammanlagda kreditbeloppet.
- 88 Det anges nämligen i artikel 19.1 i direktiv 2008/48 att den effektiva räntan, som på årsbasis motsvarar nuvärdet av alla nuvarande och framtida åtaganden som avtalats mellan kreditgivaren och konsumenten, ska beräknas i enlighet med den matematiska formel som återges i del I i bilaga I till direktivet. Det framgår emellertid av detta direktiv att det i den grundläggande ekvation som används för att beräkna den effektiva räntan årsvis sätts likhetstecken mellan det samlade nuvärdet av de utnyttjade krediterna å ena sidan och det samlade nuvärdet av återbetalningar och avgiftsbetalningar å andra sidan. Storleken på kreditutnyttjandet, i den mening som avses i del I i bilaga I till direktiv 2008/48, motsvarar således det sammanlagda kreditbeloppet i den mening som avses i artikel 3 l i direktivet.
- 89 Det ankommer i förevarande fall på den hänskjutande domstolen att pröva huruvida ett eller flera av de belopp som anges i punkterna 27 och 28 ovan felaktigt har hänförts till det sammanlagda kreditbeloppet, i den mening som avses i artikel 3 l i direktiv 2008/48. Ett sådant förhållande kan nämligen ha påverkat beräkningen av den effektiva räntan och, följaktligen, riktigheten av de uppgifter som kreditgivaren enligt artikel 10.2 i direktivet skulle ange i det kreditavtal som är aktuellt i det nationella målet.
- 90 Såsom anges i skälen 31 och 43 i direktiv 2008/48 är det av väsentlig betydelse att konsumenten informeras om totalkostnaden för krediten, i form av en räntesats som beräknas enligt en enda matematisk formel. För det första bidrar denna information till insynen på marknaden, eftersom den gör det möjligt för konsumenten att jämföra krediterbjudanden. För det andra gör den det möjligt för konsumenten att bedöma omfattningen av sitt åtagande (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 mars 2004, Cofinoga, C-264/02, EU:C:2004:127, punkt 26, och beslut av den 16 november 2010, Pohotovost, C-76/10, EU:C:2010:685, punkt 70).
- 91 Av det anförda följer att den fjärde frågan ska besvaras enligt följande. Artiklarna 3 l och 10.2 i direktiv 2008/48 samt punkt I i bilaga I till detta direktiv ska tolkas på så sätt att det sammanlagda kreditbeloppet och storleken på kreditutnyttjandet avser samtliga belopp som konsumenten tillhandahålls, vilket utesluter de belopp som av kreditgivaren avsätts till betalning av kostnader för den aktuella krediten och som faktiskt inte betalas ut till konsumenten.

Den femte och den sjätte frågan

- 92 Den hänskjutande domstolen har ställt sin femte och sin sjätte fråga, vilka ska behandlas tillsammans, för att få klarhet i huruvida bestämmelserna i direktiv 93/13 ska tolkas på så sätt att det, vid bedömningen av huruvida det ersättningsbelopp som en konsument som inte fullgör sina skyldigheter ska betala är oproportionerligt stort, i den mening som avses i punkt 1 e i bilagan till detta direktiv, är

nödvändigt att beräkna den sammanlagda effekten av samtliga villkor om denna ersättningskyldighet i det aktuella avtalet, oavsett om borgenären faktiskt kräver att alla dessa villkor i sin helhet ska uppfyllas, och huruvida de nationella domstolarna ska underlåta att tillämpa samtliga villkor som anses oskäligen eller endast vissa av dem.

- 93 För att besvara dessa frågor ska det först erinras om att bilagan till vilken det hänvisas i artikel 3.3 i direktiv 93/13 innehåller en vägledande och inte uttömmande lista på villkor som kan anses oskäligen. Bland dessa villkor anges i punkt 1 e i bilagan villkor vars mål eller konsekvens är ”att kräva att en konsument som inte fullgör sina skyldigheter betalar ett oproportionerligt stort ersättningsbelopp”.
- 94 Det framgår av artikel 4.1 i direktiv 93/13 att bedömningen av huruvida ett visst avtalsvillkor är oskäligt ska göras med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks (se, för ett liknande resonemang, beslut av den 16 november 2010, Pohotovost', C-76/10, EU:C:2010:685, punkt 59, och dom av den 9 juli 2015, Bucura, C-348/14, EU:C:2015:447, punkt 48).
- 95 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 74 i sitt förslag till avgörande är det nödvändigt att bedöma den sammanlagda effekten av samtliga villkor i ett avtal som slutits mellan en näringsidkare och en konsument. Det motiveras av att alla dessa villkor gäller oavsett om borgenären faktiskt kräver att de i sin helhet ska uppfyllas (se, analogt, dom av den 10 september 2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punkt 42).
- 96 Det ska därefter erinras om att enligt det första ledet i artikel 6.1 i direktiv 93/13 ska medlemsstaterna föreskriva att oskäligen villkor i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten. Det preciseras emellertid i det andra ledet i samma artikel att ett sådant avtal ”skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäligen villkoren.”
- 97 Domstolen har erinrat om att de nationella domstolarna endast är skyldiga att underlåta att tillämpa ett oskäligt avtalsvillkor så att villkoret inte får några bindande verkningar för konsumenten, medan de inte har behörighet att ändra villkorets innehåll. Avtalet ska i princip kunna bestå, utan att det görs andra ändringar än vad som följer av att de oskäligen villkoren upphävs, i den mån det är juridiskt möjligt att avtalet består på detta sätt enligt nationell rätt (dom av den 21 januari 2015, Unicaja Banco och Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 och C-487/13, EU:C:2015:21, punkt 28 och där angiven rättspraxis).
- 98 Denna tolkning stöds dessutom av ändamålet med och systematiken i direktiv 93/13. Med tanke på karaktären på och vikten av det allmänintresse som ligger till grund för det skydd som konsumenterna ges, kräver direktivet, såsom framgår av artikel 7.1, att medlemsstaterna föreskriver lämpligen och effektiven medel ”för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter”. Om en nationell domstol hade möjlighet att ändra innehållet i oskäligen villkor i sådana avtal, skulle detta kunna äventyra förverkligandet av det långsiktigen syftet med artikel 7 i direktivet. En sådan möjlighet skulle nämligen motverka den avskräckande effekt det har på näringsidkarna att sådana oskäligen villkor helt enkelt inte kan tillämpas gentemot konsumenterna (dom av den 30 maj 2013, Asbeek Brusse och de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 58 och där angiven rättspraxis).
- 99 Om den nationella domstolen kommer till slutsatsen att ett villkor är oskäligt i den mening som avses i direktiv 93/13 ankommer det således på nämnda domstol att fastställa följderna av detta enligt nationell rätt för att säkerställa att villkoret inte är bindande för konsumenten (se, för ett liknande resonemang, beslut av den 16 november 2010, Pohotovost', C-76/10, EU:C:2010:685, punkt 62 och där angiven rättspraxis).

- 100 Av detta följer, såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 75 i sitt förslag till avgörande, att en nationell domstol som har konstaterat att flera villkor i ett avtal som slutits mellan en näringsidkare och en konsument är oskäligen i den mening som avses i direktiv 93/13 är skyldig att bortse från samtliga oskäligen villkor och inte endast vissa av dem.
- 101 Av det anförda följer att den femte och den sjätte frågan ska besvaras enligt följande. Bestämmelserna i direktiv 93/13 ska tolkas på så sätt att det, vid bedömningen av huruvida det ersättningsbelopp som en konsument som inte fullgör sina skyldigheter ska betala är oproportionerligt stort, i den mening som avses i punkt 1 e i bilagan till detta direktiv, är nödvändigt att beräkna den sammanlagda effekten av samtliga villkor om denna ersättningsskyldighet i det aktuella avtalet, oavsett om borgenären faktiskt kräver att alla dessa villkor i sin helhet ska uppfyllas. Det ankommer, i förekommande fall, på de nationella domstolarna, enligt artikel 6.1 i nämnda direktiv, att fastställa vilka följderna blir av att vissa villkor anses oskäligen genom att underlåta att tillämpa samtliga villkor som anses oskäligen för att säkerställa att dessa villkor inte är bindande för konsumenten.

Rättegångskostnader

- 102 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

1. Artikel 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal ska tolkas på så sätt att den utgör hinder för en nationell lagstiftning, såsom den som är aktuell i det nationella målet, enligt vilken den domstol där ett insolvensförfarande har inletts dels inte ex officio får pröva huruvida avtalsvillkor som ligger till grund för fordringar som anmälts i nämnda förfarande eventuellt är oskäligen, trots att denna domstol har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändigen i detta hänseende, dels endast får pröva fordringar som inte är förenade med säkerhet, och detta endast på grund av ett begränsat antal invändningar som avser att fordringarna har preskriberats eller upphört.
2. Artikel 10.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG ska tolkas på så sätt att en nationell domstol, som ska pröva ett mål som avser fordringar som grundas på ett kreditavtal i den mening som avses i detta direktiv, är skyldig att ex officio undersöka huruvida informationsskyldigheten enligt denna bestämmelse har uppfyllts och fastställa vilka följderna blir enligt nationell rätt av att denna skyldighet har åsidosatts, under förutsättning att sanktionerna uppfyller kraven i artikel 23 i nämnda direktiv.
3. Artiklarna 3 l och 10.2 i direktiv 2008/48 samt punkt I i bilaga I till detta direktiv ska tolkas på så sätt att det sammanlagda kreditbeloppet och storleken på kreditutnyttjandet avser samtliga belopp som konsumenten tillhandahålls, vilket utesluter de belopp som av kreditgivaren avsätts för betalning av kostnader för den aktuella krediten och som faktiskt inte betalas ut till konsumenten.
4. Bestämmelserna i direktiv 93/13 ska tolkas på så sätt att det, vid bedömningen av huruvida det ersättningsbelopp som en konsument som inte fullgör sina skyldigheter ska betala är oproportionerligt stort, i den mening som avses i punkt 1 e i bilagan till detta direktiv, är nödvändigt att beräkna den sammanlagda effekten av samtliga villkor om denna ersättningsskyldighet i det aktuella avtalet, oavsett om borgenären faktiskt kräver att alla

dessa villkor i sin helhet ska uppfyllas. Det ankommer, i förekommande fall, på de nationella domstolarna, enligt artikel 6.1 i nämnda direktiv, att fastställa vilka följderna blir av att vissa villkor anses oskäligen genom att underlåta att tillämpa samtliga villkor som anses oskäligen för att säkerställa att dessa villkor inte är bindande för konsumenten.

Underskrifter